

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора,
професора кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету
МОНАСТИРСЬКОГО Григорія Леонардовича

на кваліфікаційну роботу **РІВЛІСА Ігоря** на тему:
«Глобальне управління відходами та корпоративна соціальна відповідальність»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
зі спеціальності 073 «Менеджмент»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Людство накопичує відходи, забруднює довкілля. Для вирішення проблеми відходів потрібно шукати глобальну відповідь, використати принципи соціальної відповідальності бізнесу. Поводження з відходами або управління відходами охоплює процеси та заходи від моменту їх утворення до остаточної утилізації. Зокрема, даний процес включає збір, транспортування, переробку та утилізацію відходів, а також моніторинг і регулювання процесів поведження з відходами, законодавство, технології та економічні механізми, пов'язані з відходами. Більшість споживачів погоджуються з тим, що, досягаючи бізнес-цілі, компанії повинні бути соціально відповідальними. Корпоративна соціальна відповідальність є формою міжнародного саморегулювання приватного бізнесу, що сприяє досягненню суспільних цілей шляхом підтримки розвитку громад, надання грошових грантів некомерційним організаціям для суспільного блага або для ведення етично орієнтованого бізнесу та інвестиційної практики.

Необхідність розробки ефективної моделі поведження з відходами та формування корпоративної соціальної відповідальності на глобальному і локальному рівнях, визначає актуальність теми кваліфікаційної роботи, коректність позиціонування предмету та об'єкту, мети та завдань дисертації. Об'єктом дослідження обрано процес поведження з відходами та корпоративна соціальна відповідальність, а предметом – сукупність теоретичних та прикладних аспектів, що визначають процес поведження з відходами в умовах корпоративної соціальної відповідальності.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету, зокрема: фундаментального наукового дослідження на тему «Національна концепція екобезпеки суспільства та інклюзії циркулярної економіки в умовах пандемії» (номер державної реєстрації 0121U109485); фундаментального наукового дослідження на тему «Концепція відновлення та зеленої реконструкції України» (номер державної реєстрації 0124U000003); реалізації міжнародного проекту (Erasmus+ Jean Monnet Module) на тему «Європейська інклюзивна циркулярна економіка: пост-воєнний та пост-пандемічний модуль для України» (реєстраційний номер 101085640); госпдоговірного наукового дослідження на тему «Трансформація бізнесу в умовах сталого розвитку глобальної економіки» (договір № МЕВ-33-2023 від 10.05.2023); госпдоговірного наукового дослідження на тему «Формування екологічного бренду компанії на зовнішніх ринках» (Договір № МЕВ-37-2024 від 25.04.2024), у яких подані авторські пропозиції щодо удосконалення теоретичних та методичних положень управління відходами та корпоративної соціальної відповідальності.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому особисто здобувачем розроблено прикладну модель реалізації екологічних стратегічних пріоритетів бізнесу на засадах управління відходами та формування соціальної корпоративної відповідальності. Здобувачу належать наукові ідеї роботи, теоретичні розробки й узагальнення, вибір методів дослідження, висновки та рекомендації, практичне впровадження результатів наукових досліджень. Внесок здобувача в колективно опубліковані праці конкретизовано у переліку публікацій; у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї, які належать особисто автору. Особистий внесок дисертанта є достатнім.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій. Кваліфікаційна робота характеризується логічною структурою, достовірністю та обґрунтованістю сформованих висновків і рекомендацій, комплексністю опрацювання бібліографічних джерел. Достовірність і

обґрунтованість представлених у кваліфікаційній роботі пропозицій ґрунтується на використанні значного переліку інформаційних джерел: праць учених, законодавчих та нормативних документів, даних з відкритих джерел, інформації з підприємств, що працюють на засадах управління відходами та корпоративної соціальної відповідальності. Використання автором джерел інформації є необхідним для підтвердження достовірності сформульованих автором наукових гіпотез та вирішених прикладних завдань дослідження. Достовірність проведеного дослідження зумовлена використанням загальнофілософських й загальнонаукових методів пізнання явищ і процесів.

Мета дослідження відповідає темі кваліфікаційної роботи. Визначені об'єкт і предмет дослідження достатньо розкриті в структурі та змісті дисертації. Ознайомлення з її змістом та структурою свідчить про комплексний підхід до проведеного автором дослідження, спрямованого на розвиток теоретичних основ управління відходами та формування соціальної корпоративної відповідальності в контексті розробки прикладної моделі реалізації екологічних стратегічних пріоритетів бізнесу.

Обґрунтованість та достовірність отриманих наукових досліджень, висновків та рекомендацій підтверджується достатньою кількістю публікацій за темою дисертаційної роботи у періодичних виданнях, а також обговоренням отриманих результатів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Наукові праці автора на достатньому рівні відображають його особистий внесок у вирішення теоретичних та прикладних проблем розвитку генезису концепції управління відходами та ідентифікації теорій корпоративної соціальної відповідальності.

Отже, зміст та структура роботи повністю узгоджується з її назвою, метою та завданнями досліджень. Наукові положення викладені послідовно й логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень, що належно апробовані та базуються на різноманітних інформаційних джерелах.

Ступінь наукової новизни результатів кваліфікаційної роботи. Найбільш суттєві результати, що розкривають особистий внесок дисертантки у розробку досліджуваної тематики та характеризують новизну, полягають у

комплексі взаємопов'язаних наукових розробок та пропозицій. Ознайомлення зі змістом дисертації РІВІЛІСА Ігоря, основними науковими працями здобувача дозволило визначити найважливіші теоретико-методичні положення, висновки та рекомендації, що доводять наукову новизну, відображають науковий внесок автора у розв'язання наукового завдання щодо обґрунтування теоретичних концепцій управління відходами та формування соціальної корпоративної відповідальності в контексті розробки прикладної моделі реалізації екологічних стратегічних пріоритетів бізнесу.

Здобувач відповідно до обраної мети дисертаційної роботи, яка полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних концепцій управління відходами та формуванні соціальної корпоративної відповідальності в контексті розробки прикладної моделі реалізації екологічних стратегічних пріоритетів бізнесу і вироблення на цій основі практичних рекомендацій з управління відходами в системі корпоративної соціальної відповідальності, сформулював низку наукових і практичних завдань. Їх реалізація дала змогу одержати результати, висвітлених у авторських пропозиціях та рекомендаціях, що містять наукову новизну та мають практичне значення. Досягнення сформованих завдань стало можливим через використання широкого науково-методичного інструментарію, що дало змогу науково обґрунтувати висновки дисертаційної роботи і засвідчити придатність їх до використання у майбутніх наукових пошуках та практичній діяльності.

До наукових результатів, що спрямовані на вдосконалення теоретико-методичних положень та розробку науково-прикладних рекомендацій з управління відходами та формування соціальної корпоративної відповідальності, варто віднести:

1. Розробка моделі управління відходами в системі корпоративної соціальної відповідальності, яка базується на способах реалізації екологічного менеджменту та напрямках корпоративної соціальної відповідальності. Адаптація піраміди корпоративної соціальної відповідальності Керролла до сучасних інфраструктурних умов соціальної відповідальності компанії щодо її взаємодії в глобальному вимірі. Охарактеризовано основні властивості та

характеристики теорій корпоративної соціальної відповідальності, зазначено, що фірма має моральний обов'язок досягати соціальних та екологічних цілей на додаток до фінансової вигоди.

2. Удосконалення концепції екологічного менеджменту в системі управління відходами шляхом аналізу системи екологічного менеджменту. Досліджено комплексну систему управління екологічною безпекою, що дозволяє підприємствам використовувати синергетичні переваги всіх її компонентів, оптимізуючи використання життєво важливих матеріалів і організаційних ресурсів. Такий комплексний підхід передбачає дотримання виробничих стандартів, трудових норм, протоколів поводження з викидами та відходами, реалізацію ініціатив щодо збереження ресурсів. Встановлено, що сфера управління навколишнім середовищем охоплює соціально-економічні, політичні та наукові аспекти, зосереджуючись на розробці рішень реальних проблем, пов'язаних із видобутком ресурсів, утворенням відходів та взаємодією людини з природою.

3. Удосконалення термінології, зокрема, деталізовано сутнісні характеристики поводження з відходами та обґрунтовано поняття відходів. Обґрунтовано термін «ієрархія відходів» варіантами, проранжованими в порядку переваг мінімізації відходів. Встановлення регіонального характеру тенденцій управління відходами: розвинені країни мають більші обсяги утворення відходів, а тому здійснюють офіційний нагляд за відходами на муніципальному чи регіональному рівні; менш розвинуті країни з меншим обсягом відходів здебільшого органічного утворення залучають до управління відходами офіційних і неформальних учасників. Основні напрямки повинні включати забезпечення як міжнародного, так і місцевого фінансування систем безвідходного виробництва, розробку комплексних дорожніх карт і нормативно-правової бази для сприяння їх реалізації, а також інтеграцію цілей безвідходного використання в місцеві та національні кліматичні стратегії.

4. Оцінка особливостей корпоративної соціальної відповідальності в умовах нестабільності шляхом виділення етапів і підходів соціальної відповідальності, а також аналіз поводження з відходами в системі циркулярної

трансформації та аналіз рівня викидів в умовах глобальної транснаціоналізації. Це дозволило окреслити рівні циркулярності, розробити варіанти співпраці для збору відходів для муніципалітетів і розробити концепцію переходу від лінійної концепції управління відходами до циклічної концепції управління ресурсами. Обґрунтовано регуляторні бар'єри та відсутність стандартизованих методів управління відходами, як перешкоди виконання корпоративної відповідальності у сфері поводження з відходами. Зауважено, що підприємства можуть інтегрувати різні стратегії управління відходами, щоб створити найбільш ефективну систему управління відходами. У той час як економічна ефективність є основним критерієм, ефективні стратегії управління відходами охоплюють зменшення, повторне використання та переробку.

Таким чином, основні наукові положення, результати і висновки кваліфікаційної роботи РІВІЛІСА Ігоря мають істотну наукову новизну, достатній ступінь обґрунтованості, достовірність яких доведена здобувачем.

Повнота опублікування основних положень кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота РІВІЛІСА Ігоря є самостійною, комплексною і повноцінною науковою працею. Основні положення та результати дисертаційної роботи викладено у 11 наукових працях загальним обсягом 7,6 д. а., з яких 3 статті у виданнях, що індексується в міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 3 статті – в наукових фахових виданнях України, 1 стаття – в іноземному періодичному виданні, 4 публікації апробаційного характеру.

Положення дисертаційної роботи, які складають наукову новизну, повністю висвітлені та обговорювалися на 4 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому особисто автором розроблено теоретико-методичні положення та практичні рекомендації щодо управління відходами та формування соціальної корпоративної відповідальності. РІВІЛІСУ Ігорю особисто належать наукові ідеї роботи, теоретичні розробки й узагальнення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист здобувачем та містяться в його публікаціях.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів і рекомендацій про їх використання. Проведені теоретичні дослідження є методичною базою для менеджменту та аналізу процесу управління відходами та формування соціальної корпоративної відповідальності. Основні теоретичні положення кваліфікаційної роботи доведені до рівня методичних розробок, які можуть бути використані у діяльності підприємств на засадах управління відходами та соціальної корпоративної відповідальності.

Практичне значення мають пропозиції щодо: ключових напрямів вдосконалення системи управління відходами; шляхів реалізації стратегії управління корпоративною соціальною відповідальністю; та моделі управління відходами в системі корпоративної соціальної відповідальності.

Наукові результати дослідження, доведені до рівня практичних напрацювань та рекомендацій, підтверджені довідкою про впровадження, наданою Західноукраїнським національним університетом (довідка № 21/69.2024 від 28.06.2024 р.) про участь у виконанні науково-дослідних робіт.

Оцінка структури дисертації. Структура кваліфікаційної роботи РІВЛІСА Ігоря є цілісною, логічною і комплексною. Всі розділи пов'язані між собою, що забезпечує цілісне сприйняття досліджуваної проблеми і дозволяє визначити науковий внесок здобувача та ступінь вирішення сформульованих завдань відповідно до теми, мети та завдань дослідження. Оформлення роботи повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 179 сторінок. Робота містить 2 таблиці, 35 рисунків, 4 додатки на 19 сторінках. Список використаних джерел налічує 177 найменувань.

Зі змістовної точки зору робота є завершеною науковою працею, а її результати є науково вагомими та практично значущими. Висновки, пропозиції, рекомендації, сформульовані здобувачем за результатами дисертаційної роботи,

містять елементи наукової новизни і мають цінність для розвитку теоретичних, методичних положень і практики менеджменту та аналізу процесу управління відходами і формування соціальної корпоративної відповідальності.

Мова та стиль викладення. Кваліфікаційна робота РІВІЛІСА Ігоря підготовлена діловою англійською мовою, що ґрунтується на загально-науковій та економічній термінології. Стиль викладення тексту є науковим унаслідок застосування мовної компресії, логічної послідовності розкриття змісту параграфів та розділів дисертації, однозначності трактувань дефініцій та категорій, смислового взаємозв'язку завдань, наукової новизни, прикінцевих положень і висновків, об'єктивності порівняння проведених наукових досліджень та формування авторської позиції у сфері менеджменту, управління відходами та корпоративної соціальної відповідальності.

Відповідність кваліфікаційної роботи паспорту спеціальності, за якою вона подається до захисту. За змістом та оформленням кваліфікаційна робота РІВІЛІСА Ігоря на тему «Глобальне управління відходами та корпоративна соціальна відповідальність» повністю відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема: 1) паспорту спеціальності 073 – «Менеджмент», галузь знань 07 – «Управління та адміністрування»; 2) вимогам, встановленим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; 3) основним вимогам до оформлення кваліфікаційних робіт.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Наукові результати дисертації отримано автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано тільки ті ідеї і положення, які отримані автором особисто.

Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі Ігоря РІВІЛІСА не виявлено. Дисертація містить посилання на відповідні джерела інформації, надана достовірна інформація про використані методи та результати проведеного дослідження, дотримані норми законодавства про авторське право

та суміжні права. Все це дозволяє зробити висновок про дотримання автором кваліфікаційної роботи вимог і правил академічної доброчесності.

Критичні зауваження до дисертації. Разом з важливими науковими здобутками, позитивною оцінкою змісту і оформленням кваліфікаційної роботи слід відмітити окремі зауваження та дискусійні положення, зокрема:

1. Автор аналізує законодавство ЄС, яке заохочує країни-члени покращувати організацію своїх систем утилізації відходів, приділяє увагу рамковій директиві про відходи, що регулює їх рівень в ЄС, та регламенту перевезення відходів, що регулює транскордонне транспортування відходів у межах ЄС. Доцільно було б розглянути питання управління відходами з врахуванням європейського зеленого курсу.

2. Автор проаналізував рівень викидів в ЄС в умовах глобальної транснаціоналізації. Війна спричинила в Україні екологічну катастрофу. Україна сьогодні одна з найбільш забруднених країн світу. Як результат, варто було б чіткіше сформулювати в роботі пропозиції, як подолати екологічну катастрофу в Україні.

3. В параграфі 2.2. автор зауважив, що в Україні ще не сформована національна модель корпоративної соціальної відповідальності. Варто було дати пропозиції щодо того, якою має бути модель корпоративної соціальної відповідальності в Україні.

4. Автор проаналізував низку наукових праць з проблем управління відходами та корпоративної соціальної відповідальності. Варто було б більше використати наукових праць українських дослідників в питаннях екологічного менеджменту, циркулярної економіки та соціальної відповідальності бізнесу, зокрема вчених нашого університету.

Вказані зауваження носять дискусійний характер та не зменшують цінність кваліфікаційної роботи щодо глобального управління відходами та корпоративної соціальної відповідальності.

Загальна оцінка кваліфікаційної роботи, її відповідність встановленим вимогам. Кваліфікаційна робота РІВІЛІСА Ігоря на тему «Глобальне управління відходами та корпоративна соціальна відповідальність», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є завершеним самостійним дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані теоретико-прикладні результати у сфері управління відходами та корпоративної соціальної відповідальності. Отримані здобувачем результати та запропоновані нові рішення, рекомендації та висновки є достовірними та всебічно обґрунтованими. Дисертація виконана на високому фаховому рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 073 – менеджмент.

За рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, структурою, мовою та стилем викладення кваліфікаційна робота РІВІЛІСА Ігоря на тему «Глобальне управління відходами та корпоративна соціальна відповідальність» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31.05.2019 р.), а її автор – РІВІЛІС Ігор – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент:

**доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного
університету**

